

Rättsavdelningen
Petra Bergendahl
petra.bergendahl@socialstyrelsen.se

Socialdepartementet

Socialstyrelsens yttrande över författningsförslag i promemorian Vistelseförbud för barn (Ds 2022:12)

Socialdepartementets dnr S2022/03063.

Socialstyrelsen har avgränsat yttrandet till frågor som rör myndighetens verksamhetsområde.

Socialstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att det inte bör införas en reglering som ger socialnämnden möjlighet att begränsa enskilda barns rätt att vistas på vissa platser eller i vissa områden. Myndigheten avstyrker därför förslagen till ändringar i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, socialtjänstlagen (2001:453) och polislagen (1984:387).

Utredningen har som skäl för sin bedömning framfört att det saknas stöd för att ett sådant förbud uppnår det avsedda syftet och att ett förbud därför inte är förenligt med barnets grundläggande fri- och rättigheter och därför inte heller kan anses vara till barnets bästa. Socialstyrelsen delar denna bedömning och lämnar följande kommentarer.

7.3.3 Finns det stöd för att ändamålet att förebygga och förhindra att barn far illa uppnås?

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning som framkommer i 7.3.3. och vill i detta sammanhang ytterligare framhålla följande.

Att ett barn vistas på en viss plats är inte i sig en riskfaktor för att barnet utvecklar ett normbrytande beteende, det är snarare den sociala kontexten som kan utgöra en riskfaktor. Det går inte heller att säga att en enskild riskfaktor leder till att barn utvecklar ett normbrytande beteende utan det är fråga om ett komplext samspel där risk- och skyddsfaktorer på olika nivåer påverkar varandra.

Behandlingsinnehållet i en insats till ett barn behöver fokusera på de riskfaktorer som antas upprätthålla barnets normbrytande beteende. Mot bakgrund av det anser Socialstyrelsen att i första hand psykosociala insatser med stöd i forskning bör användas för att bryta en negativ utveckling hos de barn som löper en hög risk för fortsatt normbrytande beteende.

Socialstyrelsen delar också utredningens bedömning att ett vistelseförbud riskerar att stjälpa snarare än hjälpa enskilda barn. Barn och föräldrars delaktighet är ofta en förutsättning för att insatsen som socialtjänsten föreslår ska ge önskat resultat. Delaktighet främjar motivation och engagemang vilket i sin tur ökar

sannolikheten för att insatserna blir till hjälp. Viljan att vara delaktig bygger på att man känner förtroende för socialtjänstens arbete. Om socialtjänsten har svårt att beskriva hur ett beslut om vistelseförbud kommer att ha effekt när det gäller att bryta en negativ utveckling hos ett barn (se resonemanget ovan) kan det komma att minska barns och föräldrars tillit till socialtjänsten och motivation att ta emot stöd. Det innebär också att ett vistelseförbud kan upplevas ha ett represivt snarare än ett skyddande syfte, vilket kan skapa en känsla av utanförskap hos barnet som kan påverka barnet i negativ riktning.

8.6.4 Kontrollen av ett meddelat vistelseförbud

För det fall ett vistelseförbud ändå skulle införas är förslaget att kontrollen av efterlevnaden av ett meddelat vistelseförbud bör genomföras av de aktörer som rör sig ute bland barn, främst poliser och fältarbetare. Socialstyrelsen vill därför poängtera följande vad gäller fältarbetarnas arbete.

Fältarbetarna har en viktig roll när det gäller social brottsprevention. I det uppsökande och förebyggande arbetet rör sig fältarbetarna på olika arenor där unga befinner sig. De kan fokusera på riskmiljöer eller utöka närvaron i ett visst område under en period, exempelvis i syfte att få kontakt med en viss grupp ungdomar eller för att störa narkotikaförsäljning eller annan brottslig verksamhet vid platsen. De träffar och bygger relationer med barn och unga som är eller riskerar att hamna i riskzonen för en ogynnsam utveckling och som andra verksamheter kan ha svårt att nå. Ju tidigare dessa barn identifieras och kan erbjudas stöd desto större chans att motverka en negativ utveckling. En viktig del i fältarbetares uppdrag är att bygga tillitsfulla relationer till ungdomar och uppmärksamma och erbjuda stöd till ungdomar som är i behov av det. Om fältarbetarna också får en kontrollerande roll kan det medföra svårigheter att fortsätta att utföra grunduppdraget som är en viktig del i det samordnade lokala brottsförebyggande arbetet.

8.6.5 Polismyndigheten ska ha möjlighet att omhänderta barn som överträder vistelseförbudet

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning av att det finns tillämpningssvårigheter som gör ett vistelseförbud till en mindre lämplig åtgärd (se 7.3.6).

När polisen har omhändertagit ett barn som har påträffats på en plats eller inom ett område i strid med meddelat vistelseförbud ska de enligt förslaget överlämna barnet till föräldrarna, andra vårdnadshavare eller till socialnämnden. Socialstyrelsen vill påpeka följande gällande föräldrarnas och socialnämndens ansvar.

Det torde i många fall vara fråga om barn som kommer vara mindre benägna att följa ett beslut om vistelseförbud. Det ställer höga krav på föräldrar som behöver ha rätt förutsättningar och stöd för att kunna motivera och begränsa sitt barn att inte återvända till platsen eller området. Det finns därför en risk att föräldrar inte förmår barnet att inte återvända till platsen. Socialstyrelsen ser därför att det finns en risk att effekten av vistelseförbud kommer att utebli. Om polisen inte kan överlämna barnet till föräldrarna eller andra vårdnadshavare ska barnet enligt förslaget istället överlämnas till socialnämnden. Enligt Socialstyrelsen krävs en mer utförlig redogörelse för vad socialnämnden har för ansvar och uppdrag i

en sådan situation och vilka åtgärder som skulle kunna bli aktuella för att inte tillämpningssvårigheter ska uppstå.

Beslut om detta yttrande har fattats av ställföreträdande generaldirektören Urban Lindberg. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Pär Ödman och enhetschefen Mariana Näslund Blixt deltagit. Juristen Petra Bergendahl har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Urban Lindberg

Petra Bergendahl